

Razlozi za etičku evaluaciju istraživanja

Etička povjerenstva

- Početak 1970., članak Biokibernetika i preživljavanje, VR Potter bioetički pokret
- Razlozi:
  - a) Znanstveno-tehnološka revolucija
  - b) Socijalna revolucija
- Prvo bioetičko tijelo – 1962.
- 1974. – Nacionalna komisija za zaštitu ljudskih ispitanika u biomedicinskim istraživanjima
- 1978. – Izvješće Belmont: Etička načela i smjernice (dobročinstvo, autonomija i pravednost)
- 1979. – Načela biomedicinske etike, TL Beauchamp i JF Childress; glavne odrednice principalizma (+ neškodljivost)

- 1971.: Liječnici za društvenu odgovornost – zdravstveni rizici nuklearnog naoružanja – socijalna odgovornost liječnika
- Uvođenje kontrole znanosti u svezi genetičkog inženjeringa
- Europa, 1980. – J. Dausset: “Znanost može biti duboko ambivalentna, a u sprezi s politikom i tehnikom pogubna”
- Bioetika u SAD: uporište u tradiciji američkog pluralizma, poimanja demokracije i konstitucionalnog prava

- 1972.: Wyatt vs. Stickney – definirana prava hospitaliziranih pacijenata s mentalnim poteškoćama
- 1973.: Američko bolničko udruženje – Povelja o pravima pacijenata; Zakon o samoodređenju pacijenata, 1991.
- 1973.: Roe vs. Wade – pravo na pobačaj pripada fundamentalnim pravima zagwarantanim Ustavom
- 1976.: slučaj AK Quinlan – odobren zahtjev za isključivanjem aparata
- 1990.: slučaj Cruzan – odobren zahtjev za uklanjanjem sonde za umjetno hranjenje

- Korijeni u Europi: 1927. – članak Bio-etika (odnos čovjeka prema životinjama i biljkama), F Jahr: posljedice prevrata u znanosti vode k uspostavi nove etike širokog kruga objekata moralnih uvažavanja
  - Dilema europskih institucija: kako poštivati nacionalne posebnosti a istovremeno ustrajati na načelima zajedništva
- društveno institucionaliziranje, kodifikacija, sankcioniranje
– približavanje pravu
- Razlika bioetike i prava

- Europa, početak 1990.-ih:

kritika američkog pristupa,

vraćanje etici vrlina;

ograničenost koncepta temeljenog na autonomiji –
Dansko etičko vijeće i projekt Bioetika: skupine
marginaliziranih i ugroženih nisu u poziciji prakticirati
načelo autonomije → propitivanje novih načela:
digniteta, integriteta i ranjivosti

BIOETIČKA TIJELA

- Prvi službeni zahtjev za komisijom / odborom / interdisciplinarnom radnom grupom - Vrhovni sud, New Jersey, 1976.g., slučaj Karen Ann Quinlan
- *Baby Doe uredba* 1984. - prva državna intervencija u medicinsko odlučivanje

(je li potrebno sačuvati život novorođenčeta bez obzira na teške anomalije, kvalitetu kasnijeg života i komplikacije koje mu predstoje, koje su granice roditeljskog utjecaja) → *Preporuke američke Predsjednikove komisije o etičkim pitanjima u medicini: STVARANJE ETIČKIH KOMITETA*

BIOETIČKA TIJELA

- B. Scribner, 1961., Seattle - umjetni bubreg
- Novinarka Shana Alexander, časopis *Life*, 1962. - članak koji se smatra početkom bioetike: *Oni odlučuju tko će živjeti, a tko umrijeti*
- Komisije su nazvane *božji komiteti* sa zadaćom nazvanom *3W: Who will live, Who will die, Who will decide*
- *Božji komitet* iz Seattlea imao je devet članova, a samo dvoje bili su liječnici - početak institucionalnoga pristupa problematici

BIOETIČKA TIJELA

- Etički komiteti su doprinijeli ograničavanju liječničkog paternalizma
- Sastav povjerenstava: umirovljeniiskusni liječnici, sveučilišni nastavnici...
- Uočena je potreba edukacije članova povjerenstava
- Američki model zastupao je razmatranje poznatih slučajeva i rješenja, a britanski model favorizirao je proučavanje zaokruženih tematskih cjelina
- Potreba za dodatnim znanjima: liječnika iz filozofije i teologije, pravnika iz medicine i biomedicinskih znanosti

BIOETIČKA TIJELA – Počeci u Hrvatskoj

- Sredinom 70-ih godina: komisije za lijekove
- Početkom 90-ih Hrvatski liječnički zbor: Komisija za medicinsku etiku
- Hrvatska liječnička komora: novo etičko tijelo - *Komisija za medicinsku etiku i deontologiju*
- Krajem 90-ih su i medicinski fakulteti imali svoje komisije za etiku
- Prvo etičko povjerenstvo u zdravstvenim ustanovama osnovano je krajem 1993. u Zagrebu
- Vlada RH 2001.: *Nacionalno bioetičko povjerenstvo za medicinu* - razmatranja etičkih i pravnih pitanja u vezi razvoja i primjene biomedicinske znanosti na ljudska bića

BIOETIČKA TIJELA – Počeci u Hrvatskoj

- Zakon o zdravstvenoj zaštiti, 2003.: potreba osnivanja etičkih povjerenstava u primjeni etičkih načela u zdravstvenim ustanovama (nadziranje ispitivanja lijekova, odobravanja znanstvenih istraživanja, nadziranja uzimanja dijelova ljudskog tijela)
- Predmeti interesa EP-a: nepoznavanje prava i autonomije bolesnika, međusobni odnosi liječnika, liječnika i pretpostavljenih, liječnika i bolesnika, bolesnika prema liječnicima, pitanje liječničkog samoreklamiranja, odnos zdravstva i medicine prema medijima i obratno, klinička ispitivanja
- Od početka se ukazivalo na potrebu edukacijskog rada

BIOETIČKA TIJELA

- Zadaća etičkih komiteta:
  1. U području istraživanja i pokusa
  2. U svakodnevnoj praksi

- Razine djelovanja:
  1. Nacionalni etički komiteti: osnova za izradu kodeksa i zakonskih propisa (genetske manipulacije, umjetna prokreacija, status embrija, ekonomski aspekti zdravstva)
  2. Institucionalni/profesionalni/regionalni: istraživanja, pokusi, prava pacijenata (istraživačke institucije, sveučilište, liječnička društva, regionalna uprava)
  3. Mjesni/bolnički etički komiteti: određeni slučajevi

BIOETIČKA TIJELA

- Etika etičkih komiteta:
  1. Komiteti obavljaju važnu “posredničku” ulogu između liječnikove odluke i društvenog zakonodavstva
  2. Etički komiteti nisu i ne mogu biti “viša” etička nadležnost od koje bi liječnici mogli tražiti i dobiti određene odluke, bez osobne odluke
  3. Oni su samo mjesto u kojem liječnici i korisnici mogu dobiti dobru stručnu i etičku pomoć za rješavanje svojih problema